

УДК 159.942.5:316.362.1-058.833-055.1-057.36:355.01
DOI <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2024-3-1>

РЕСУРСНІСТЬ ПОДРУЖНІХ СТОСУНКІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧОЛОВІКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ (ЗА МОДЕЛЛЮ М. ЛАХАД)

Бевз Г. М.

*докторка психологічних наук, професорка,
завідувачка відділу психології спілкування
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України
вул. Андріївська, 15, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-2487-5429
galina.bevz@gmail.com*

Зверєв М. М.

*магістр психології,
командир відділення взводу снайперів, молодший сержант ЗСУ
orcid.org/0009-0000-0034-8929
maks.zvieriev@gmail.com*

Ключові слова: подружні стосунки, війна, чоловіки, психологічні ресурси, інтегративна модель гнучкості до стресів BASIC Ph.

Статтю присвячено вивченню ресурсності подружніх стосунків чоловіків, які перебувають на фронті, згідно з моделлю Мулі Лахада BASIC Ph. Доведено, що ресурсні канали BASIC Ph актуалізуються фронтовою ситуацією та регулюються досвідом взаємодії подружньої пари. Ресурсні канали «віра» та «фізіологічний» супроводжують посилення взаємної зацікавленості партнерів і зростають із тривалістю (більше року) та погіршенням умов перебування військового на фронті. Установлено, що віра є ресурсом довготривалих взаємин і відкритістю партнерської взаємодії. Доведено, що в умовах фронту активізація соціального та когнітивного ресурсів супроводжує перегляд подружніх стосунків на відстані засобом розширення контактів та спростуванням когнітивної функції при зростанні партнерської дистанції. Ресурс «уява» вносить інтригувальний аспект у парні стосунки й поєднується з тривалим терміном подружнього життя, а ресурс «емоційний» фіксує пріоритетний вибір партнерки та вибіркове ставлення до її характеристик. Установлено тривекторну спрямованість подружніх стосунків чоловіків в умовах війни. Перша фіксує взаєморозуміння в парних стосунках і містить такі ресурсні канали, як «віра» та «фізіологічний». Другий указує на закоханість, що пов'язана з невеликим терміном як існування пари, так і перебування чоловіка на фронті. Третя фіксує процеси відторгнення та активізує такі ресурси, як «соціальний» та «уява». Доведено, що оцінка військовими власних подружніх стосунків як підтримувальних має нелінійно-динамічний характер, що базується на категоріях «уява» та «емоції». Розвиток цих ресурсів зумовлюється делікатністю та регулярністю підтримки контактів на відстані, що й підтримує ресурсну основу довготривалості парних стосунків – «віру» та «фізіологічний». Перспективи подальших досліджень випливають із виявленої ситуативної зумовленості актуалізації ресурсних каналів як індикаторів динаміки розвитку подружньої взаємодії.

RESOURCEFULNESS OF MARITAL RELATIONS OF MILITARY MEN IN WAR CONDITIONS (BASED ON THE MODEL OF M. LAHAD)

Bevz H. M.

*Doctor of Psychology, Professor,
Head of the Department of Communication Psychology
Institute for Social and Political Psychology
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Andriivska str., 15, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2487-5429
galina.bevz@gmail.com*

Zvieriev M. M.

*Master of Psychology,
Commander of the Sniper Platoon, Junior Sergeant of the Armed Forces of Ukraine
orcid.org/0009-0000-0034-8929
maks.zvieriev@gmail.com*

Key words: *marital relations, war, men, psychological resources, integrative model of resilience – BASIC Ph.*

The article is devoted to the study of the resourcefulness of marital relations of army men based on Mooli Lahad's model "BASIC Ph". It has been proved that the resource channels of "BASIC Ph" are actualized by the frontline situation and are regulated by the experience of interaction of a married couple. The "belief" and "physical" resource channels accompany the increase in the mutual interest of partners and grow with the duration (more than a year) and deterioration of the conditions of the military's stay at the front. It is established that "belief" is a resource of long-term relationships and openness of partnership interaction. It is proved that amidst the front conditions, the activation of "socialization" and "cognition" resources follows the revision of "long-distance marital relations" by expanding contacts and refuting the cognitive function with the growth of partner distance. The resource "imagination" introduces an intriguing aspect to couple relationships and is combined with a long marital life, and the "affect" resource records the priority choice of a partner and a selective attitude towards its characteristics. The three-vector orientation of men's marital relations under wartime is determined. The first one captures mutual understanding in couple relationships and includes such resource channels as "belief" and "physical activity". The second indicates amorousness, which is associated with the short duration of both the couple's existence and the man's stay at the front. The third defines the processes of rejection and activates such resources as "socialization" and "imagination." It is proved that the military's assessment of their marital relationships as supportive has a nonlinear and dynamic character based on the categories of "imagination" and "affection". The development of these resources is conditioned by the delicacy and regularity of keeping long-distance contacts, which support the resource basis for the longevity of couple relationships – "belief" and "physical activity". Prospects for further research stem from the identified situational conditionality of the actualization of resource channels as indicators of the dynamics of marital interaction.

Постановка проблеми. Війна покликала людей на фронт та розлучила з близькими. Подружні пари потерпають від вимушеної розлуки, дружини тривожаться за своїх коханих і чекають на їх повернення з війни... Натомість війна продовжується, що порушує питання підтримки ресурсів тих, хто воює на фронті, і тих, хто чекає на їх повернення. Отже, вивчення подруж-

ніх стосунків чоловіків у фронтових умовах може відкрити латентні ресурси подружньої взаємодієтримки та прояснити питання збереження взаємостосунків кохання на час війни як відновлювального ресурсу.

Нині питання відновлення життєздатності військових та їхніх сімей постає в полі уваги українських психологів, виокремлюючи різні його

аспекти, як-от: якість резильєнтності (М. Савчин, М. Федорчук, Л. Гапоненко) [9], ресурси та особливості поводження з ними (О. Вернік) [1], психологічна підтримка військових членами їхніх сімей (Є. Потапчук) [5], якість подружньої взаємодії (Х. Цьомик, Ю. Кашпур, В. Надич, А. Грись) [4; 11]. Водночас дослідження вчених (Н. Умеренкова, А. Bóia, Т. Marques, R. Francisco, M. Ribeiro, R. Santos) [10; 16] підкреслюють вагомість у процесах відновлення врахування не лише стану військового на фронті, а і його дружини, а також особливостей парної взаємодії та каналу комунікації. Важливим аспектом вивчення подружньої підтримки воїнів є явище діадного копінгю (G. Bodenmann, E. Meuleman, J. Karremans, E. Ee.) [14–15; 20], позитивний аспект якого слугує зниженню симптомів посттравматичного стресового розладу. Також у вивченні підтримувальних подружніх стосунків слід звернути увагу на врахування трьох категорій поведінки в подружніх стосунках військових під час їх участі у військових операціях (А. Merolla), що можуть ситуативно змінюватися [19]. Це, наприклад, внутрішньоособистісна поведінка за участю лише одного партнера (1); налагодження зв'язків як пошук підтримки в інших (2); діадна поведінка як пряме спілкування між партнерами (3), що може як поглиблювати стосунки (Т. Bailey) [13], так і спростувати їх, а також мати характер синхронної чи асинхронної комунікації (S. Carter, K. Renshaw) [17]. Водночас вивчення як діадного, так й індивідуального рівня подружніх стосунків передбачає врахування динамічних аспектів потреб, що в умовах війни в Україні постає через зниження активності та прагнення досягнень, перегляду ціннісного самовираження й почуття власної ідентичності та відповідальності, загострення потреби в безпеці й справедливості [7]. У ракурсі їх опанування важливим надбанням є інтегративна модель гнучкості до стресів (Integrative Model of Resiliency) BASIC Ph Мулі Лахада [8; 18]. Розроблена ізраїльським автором концепція ресурсного подолання наслідків стресових станів війни представлена в низці досліджень на предмет ефективності її індивідуального застосування як для учасників бойових дій при лікуванні посттравматичних стресових розладів, так і для мирного населення задля підтримки їх життєздатності [21]. Натомість у вивченні подружніх стосунків щодо їх ресурсності для військового названа модель буде застосована вперше. Також вищезокритий спектр наявних досліджень лише частково дає відповіді на поставлені питання, що й ініціювало наше дослідження.

Мета статті – визначити особливості подружніх стосунків чоловіків в умовах фронту як «стосунків на відстані» з погляду їх ресурсності згідно з моделлю Мулі Лахада «BASIC Ph».

Результати дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи наукового дослідження: включене спостереження, аналіз випадків інтерв'ювання та опитування. Із тестових методик використано такі: методика визначення ресурсів за інтегративною моделлю гнучкості до стресів BASIC Ph (М. Лахад) [8], «Мову любові» (Г. Чепмен) [12], тест ДЕНЬ (С. Джонсон) [2] для вимірювання досяжності, емоційної чутливості й небайдужості в подружньому спілкуванні. Також розроблено авторську анкету, що передбачала збір соціальних даних, досвіду участі у війні, самооцінку стосунків у парі.

Вибірка сформована випадковим методом у кількості 60 осіб і містила військових із досвідом парних (подружніх) стосунків понад 3 роки. Так, вибірка поєднувала 46,6% респондентів з тривалістю шлюбу від 10 до 20 років подружнього життя, 26,6% респондентів з досвідом партнерських стосунках від 3 до 10 років і 26,6% військових з досвідом спільного життя до 3 років. Подружні стосунки респондентів характеризуються варіативністю щодо форми їх знайомства, ситуації одруження, наявності дітей, ступеня порозуміння тощо (табл. 1). Досвід перебування респондентів на фронті коливається від 1 до 14 місяців, а побутові умови оцінюються ними нижче рівня комфортності – «посередньо-комфортні» чи «умовно комфортні», що виявилось значущим для «подружніх стосунків на відстані».

На фронті респонденти переважно підтримують подружні контакти через телефонний зв'язок – аудіо- та відеодзвінки, а також зафіксовані приїзди дружин у наближену до дислокації військового прифронтову зону (а), зустрічі під час перебування військового в госпіталі чи на реабілітації (б), короткотривалі відпустки додому з певного приводу (в), посилки та передачі (г). Респонденти засвідчили, що в спілкуванні з коханими жінками / дружинами вони більше вдаються до «прямих» висловлювань і меншою мірою застосовують «делікатні». Установлено, що аудіо- та відеодзвінки є найпоширенішими та найдоступнішими формами комунікації військових на фронті як із дружиною, так із членами сім'ї, що підтримує їх рольову позицію батька для дітей, сина для матері та чоловіка для дружини. При нагоді деякі військовослужбовці грають в онлайн-ігри зі своїми дітьми, допомагають їм у підготовці домашніх шкільних завдань – пояснюють математику чи англійську мову по відеозв'язку. Загалом дзвінки військового до сім'ї здійснюються регулярно й зумовлені певною годиною та/або днем тижня. Усі форми контакту узгоджуються з нормативним регулюванням [6], а їх динамічна частина підпорядковується таким правилам, як дотримання безпеки

Таблиця 1
Характеристика вибірки

Категорія	Підкатегорія	К-сть	%
Шлюбність	– офіційний шлюб	52	86,7
	– у стосунках	8	13,3
Діти	– наявні	36	60,0
	– відсутні	24	40,0
Умови знайомства	– випадково	24	40,0
	– через друзів	20	33,3
	– через інтернет	8	13,3
	– сплановані	8	13,3
Я в партнерстві	– однолюб	48	80,0
	– завжди вибираю	12	20,0
Ситуація одруження	– одразу одружилися	20	33,3
	– тривалий час жили разом	32	53,3
	– жили разом, але ще не думали про одруження	8	13,3
Тривалість шлюбу	– до 3 років	16	26,6
	– до 10 років	16	26,6
	– до 20 років	28	46,6
Тривалість перебування на фронті	– до 1 місяця	12	20,0
	– до 3 місяців	16	26,6
	– до 6 місяців	12	20,0
	– до року	12	20,0
	– більше року	8	13,3
Умови прожив. на фронті	– умовно комфортні	36	60,0
	– середні	24	40,0
Приїзд дружини	– ніколи	36	60,0
	– рідко	16	26,7
	– часто	8	13,3
Підтримка контакту з дружиною на фронті	– щоденно	32	53,3
	– ситуативно	28	46,7
Делікатні запитання	– говорю прямо	48	80,0
	– добираю слова	12	20,0

підрозділу; збереження боездатності та дисципліни підрозділу; дотримання усталених стосунків, що разом створюють певні обмеження в передаванні інформації, яку можна чи не можна озвучувати під час розмови з рідними. Включене спостереження показало, що суб'єктивною стороною контактів із дружиною / сім'єю є зміни психоемоційного стану військового: в одному випадку це може спричиняти піднесений настрій, задоволення чи позитивні почуття, а в іншому – негативні почуття, обтяженість, знервованість. У першому випадку посилюється бажання до наступних зустрічей та пошук їх можливостей; в іншому – виникає почуття уникнення та відсторонення, небажання підтримувати контакти з родиною. Узагальнений аналіз випадків змін станів військових у подружній комунікації можна

прочитати в матеріалах конференції «Українська сім'я в міжкультурних та трансдисциплінарних вимірах сучасності» [3]. Тож, наслідуючи інших дослідників, ми можемо стверджувати, що стосунки на відстані військового із сім'єю / дружиною в умовах війни продукують різний спектр емоцій. Це може як мобілізувати їхні стани, так і дезорганізувати, як посилювати здатність до бою, так і призводити до недієздатності та провокувати ризиковану поведінку. Можна сказати, що подружні стосунки військових чоловіків в умовах фронту зазнають різних втручань, що ситуативно можуть поєднувати як досвід знайомства з коханою та подружнього життя, так і стимули актуальної ситуації участі у воєнних діях. Це збільшує ризики порушення психологічної рівноваги військового, провокуючи надмірні емоційні реакції, для опанування яких військовому може бути потрібна не лише власна мобілізація, а й діадна участь подружньої партнерки.

Дослідженням встановлено, що різні ситуації подружньої взаємодії активізують різні ресурсні канали. Це стосується ситуації знайомства подружньої пари, частоти телефонних контактів та потреби в підтримці телефонного спілкування, суб'єктивної оцінки умов перебування військового на фронті. Порівняння груп військових із різним сімейним статусом (застосовували U-критерій Манна-Уїтні) за вираженістю ресурсних каналів встановило достовірні відмінності згідно з такими групами ресурсів, як *соціальні* ($p \leq 0,001$) та *уява* ($p \leq 0,05$). Указані групи ресурсів більш виражені в тих військових, які мають незареєстровані стосунки, порівняно з тими, хто перебуває в офіційному шлюбі. Видається, що незареєстровані парні стосунки між чоловіком та жінкою продовжують їх утримувати в розширених соціальних контактах і можуть трактуватися ресурсним полем для створення нових. Віддавання переваги соціальному ресурсу відмічається і в тих, хто до одруження тривалий час проживали разом ($p \leq 0,001$), а найбільше у тих, хто навіть зараз не думає про одруження, хоч їхні стосунки вже тривають від 1 до 3 років. У цих же категоріях (особливо в тих, хто до шлюбу тривалий час проживали спільно) як ресурс активізується *когнітивна стратегія*, що, імовірно, формує когнітивні пояснювальні схеми такої поведінки. Встановлено, що потреба в телефонному контакті вказує на інтимну сторону подружніх стосунків і зовсім не корелює із соціальним ресурсом моделі BASIC Ph (табл. 2).

Статистичний аналіз показав, що погіршення умов проживання військового на фронті активізує, згідно з моделлю BASIC Ph, такі ресурси відновлення (рис. 1), як *віра* ($p \leq 0,001$), *емоції* ($p \leq 0,05$), *соціальні* ($p \leq 0,05$), *тілесні* ($p \leq 0,05$).

Таблиця 2

Кореляції між ресурсами та задоволенням потреби в телефонному контакті

Ресурси	віра	емоційна	соціальна	уява	когніції	фізична
Потреба в тел. контакті	,475**	,391**	,186	,285*	,309*	,516**
Зн. кор. Пірсона	,000	,002	,155	,028	,016	,000

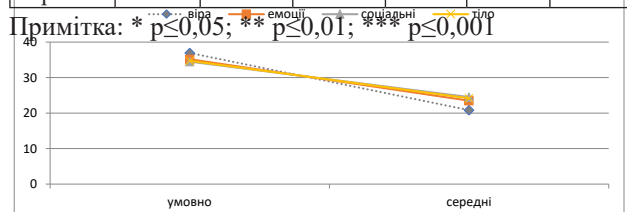

Рис. 1. Зміни ресурсних категорій згідно з умовами перебування на фронті

Однак тривале перебування на фронті може створювати ефекти виснаження і, відповідно, зниження життєвого потенціалу. Найбільшої статистичної значущості набула така ресурсна категорія, як *віра*, що ще раз підкреслює важливість володіння військовим моральними устоями розбудови власного життя та надають впевненості й стійкості в ситуації надмірних випробувань, якою є війна.

Дослідження показало, що у фронтових умовах відбувається переоцінка власних стосунків із дружиною, що нівелює значення *когнітивної* їх оцінки та підвищує роль ресурсного *емоційного* складника. Ресурси категорії *уява* та *емоції* в ситуації фронту є ключовими в оцінці військовими власних подружніх стосунків як підтримувальних. Власне щодо цього є важливою регулярність підтримки стосунків. Саме щоденність контактів у парних стосунках і надає найбільше відчуття підтримки стосунків у парі (табл. 3).

Порівняння груп військових, одна з яких отримує щоденну підтримку на фронті від партнерок, а інша – ситуативно (U-критерій Манна-Уїтні) виявило достовірні відмінності за такими ресурсними каналами, як «віра» ($p \leq 0,05$), «емоції» ($p \leq 0,05$), «соціальні контакти» ($p \leq 0,01$), «уява»

($p \leq 0,001$), «фізіологічний» ($p \leq 0,05$). Усі вказані ресурси більш активно застосовують ті військові, які від партнерок отримують щоденну підтримку, порівняно з тими, які отримують таку підтримку ситуативно. Щодо якості підтримки контактів військового з його дружиною було відмічено значення делікатного спілкування. Дотримання делікатності в спілкуванні посилює такі ресурсні складники, як *уява* ($p \leq 0,05$) та *тіло* ($p \leq 0,001$). Останній особливо знижується в некомфортних умовах перебування на фронті, його посилення засобом дотримання делікатності в спілкуванні є особливо важливим.

Для уточнення взаємозв'язку ситуативних втручань щодо подружніх та воєнних чинників був застосований факторний аналіз усіх зібраних даних. У результаті було виокремлено три фактори, що пояснюють 54,70% сукупної дисперсії (табл. 4).

Результати показали, що Перший фактор отримав назву *Взаємодатримка чуттєво орієнтованого вибору* з внеском до сумарної дисперсії 21,310%. Він спирається на фізіологічний ресурс та слова підтримки як мову любові. Загалом фактор об'єднує чотири з п'яти мов любові Г. Чепмена, три з яких (слова підтримки, якісний час, доторкання) прямо корелюють із двома психологічними ресурсами за моделлю BASIC-Ph Мулі Лахаада «віра» та «фізіологічний». А четверта мова любові – подарунки – має статистично значущий зв'язок із фізіологічним та соціальним ресурсами (останній не ввійшов до першого фактору). Їх доповнили такі: потреба в телефонному контакті (0,766), кількісні показники підтримки (0,665) та щодо вибору партнерки (0,534), почуття взаєморозуміння (0,452).

Другий фактор (вклад до сукупної дисперсії 21,200%) умовно можна означити як *Взаємозацікавленість партнерів*. Він базується на щирості в партнерстві (неприховуванні інформації (0,850), позитивному ставленні партнерки (0,814) та відчутті підтримки від партнерки (на когнітивному (0,750), поведінковому (0,724) та емоційному (0,684) рівнях). Цей фактор фіксує досяжність партнерки та її емоційну чутливість, а в спілкуванні – вільні взаємні висловлювання (0,658) та узгодженість в ухваленні рішень. Всі

Таблиця 3

Підтримка стосунків у парі та показник «ресурси»

	віра	емоції	соціальні	уява	когніції	тіло
U Манна-Уїтні	296,000	280,000	256,000	176,000	424,000	304,000
W Віллоксона	702,000	686,000	662,000	582,000	952,000	710,000
Z	-2,263	-2,510	-2,871	-4,057	-,357	-2,154
Асимптотична значущість (2-бічна)	,024	,012	,004	,000	,721	,031

а. Групувальна змінна: стосунки як підтримка на фронті

описані ознаки властиві парам з невеликим терміном подружнього життя та нетривкою розлукою внаслідок мобілізації чоловіка на фронт (до трьох місяців). Цей фактор теж спирається на такий ресурс, як «віра» (,371), а «подарунки», як перша мова прояву взаємозацікавленості партнерів, при цьому відторгаються (-,344). Останнє може бути пов'язано з їхньою зовнішньопредметною орієнтованістю. Інші мови любові взагалі не входять у цей фактор, оскільки для їх створення потрібен час і взаємне пізнання, що не властиво цьому фактору, як і взаєморозуміння (-,350) у парі, що має незначний термін спільного життя.

Третій фактор (внесок до сукупної дисперсії 12,199%) умовно назвемо *Процеси відторгнення*. Він базується на: а) посиленні байдужості партнерів (-0,727), б) почутті подружньої переобтяженості проблемами (-0,703). Цей фактор указує на активізацію пошуку ресурсності через соціальний канал (0,581) та уяву (0,595), Тут знижується значення такої мови любові, як якісний час (-,487), посилюється відкрите та вільне висловлення думок (-,487) та знижується підтримка від партнера на поведінковому рівні (-,487).

Вищесказане дає змогу зробити висновок про актуалізацію ресурсних каналів респондентів (військових чоловіків) у різних ситуаціях подружнього життя. Так, перший фактор, що фіксує взаєморозуміння в парних стосунках, містить такі ресурсні канали, як «віра» та «фізіологічний», другий, що вказує на початкову партнерську зацікавленість, – «віру», а третій, що фіксує процеси розриву, – «соціальний» та «уяву». Далі схарактеризуємо статистично значущі зв'язки «ресурсних каналів» за моделлю Мулі Лахаада з проявами подружньої взаємодії. Перші два вищеназвані ресурсні канали («віра» та «фізіологічний») виявилися такими, що супроводжують посилення взаємної зацікавленості партнерів і тривалість стосунків в умовах фронту. Фізична саморегуляція та здатність до самостійних рішень при оцінці своєї партнерки як привабливої, підтримувальної та водночас емоційно чутливої активізує взаємну зацікавленість партнерів як двох особисто незалежних. Водночас відкритість і партнерська взаємодія у вирішенні подружньо-сімейних питань формує віру як ресурс довготривалих взаємин.

Таблиця 4

Повернута матриця компонентів

Показники вимірювання	Компонент		
	1	2	3
мова кохання: похвала	,827	,332	
ресурс-фізіологічний	,796		
потреба в телефонному контакті (кількість тем обговорення)	,766		
мова кохання: якісний час	,721		-,487
мова кохання: доторкання	,673		
кількість виборів виявів підтримки	,665		
ресурс – віра	,627	,371	
мова кохання: подарунки	,562	-,344	
кількість критеріїв вибору партнерки	,534		
почуття взаєморозуміння	,452	-,350	
партнер не приховує інформацію від мене		,850	
вираженість позитивного ставлення партнера	,359	,814	
відчуття підтримки від партнера на когнітивному рівні		,750	
відчуття підтримки від партнера на поведінковому рівні	,318	,724	,378
відчуття емоційної підтримки від партнера	,388	,684	
вільно висловлююсь при взаємодії з партнером	-,358	,658	,345
ухвалюю рішення без партнера		-,557	
партнер емоційно чутливий до мене	,307	,532	
термін подружнього життя		-,515	
перерва подружнього життя через війну (місяці)		-,510	
партнер досяжний для мене		,355	
ми в парі небайдужі одне до одного			-,727
мої проблеми обтяжують партнера			-,703
ресурс – уява			,595
ресурс – соціальний			,581

Примітка: метод виокремлення факторів: метод головних компонентів; метод обертання: варимакс з нормалізацією Кайзера (обертання зійшлося на 4 ітерації).

Розглянемо детальніше ці зв'язки. Ресурс *віра* видається таким, що набуває більшої ваги в актуальних подружніх стосунках ($,540 p \leq 0,001$) порівняно з довоєнними ($,342 p \leq 0,01$) та активізується через кількість обговорюваних тем у телефонному контакті ($,457 p \leq 0,001$), відкритість інформації в подружній взаємодії ($,347 p \leq 0,01$), оцінку партнерки як підтримувальної на поведінковому, емоційному й когнітивному рівнях та емоційно чутливої ($,462 p \leq 0,001$). Водночас ресурс виявився нечутливим для такої мови любові, як подарунки. Ресурс *фізіологічний* виявився таким, що актуалізується з терміном перебування військового на фронті ($,286 p \leq 0,05$) та ухвалення одноосібних рішень ($,328 p \leq 0,05$). Ресурс посилюється з вимогливістю до характеристик партнерки ($,511 p \leq 0,001$), силою подружньої підтримки ($,418 p \leq 0,001$), кількістю обговорюваних тем у телефонному контакті ($,516 p \leq 0,001$), делікатністю висловлювань і трактуванні партнерки як емоційно чутливої ($,312 p \leq 0,05$). Ресурс виявився нечутливим для такої мови любові, як учинки.

Наступні два канали потрапили в поле нашого аналізу як такі, що в умовах фронтового перебування чоловіка супроводжують процеси перегляду «подружніх стосунків на відстані» Це *соціальні* та *когнітивні* ресурси. Перший указує на розширення поля контактів поза сім'єю, а другий – на зниження когнітивної функції при зростанні партнерської дистанції. Коротку їм схарактеризуємо. *Когнітивний* ресурсний канал виявився таким, що знижує свою потужність у ситуаціях перерви в стосунках (внаслідок перебування на фронті) та зростання терміну перебування на лінії фронту, ухваленні одноосібних рішень, допущенні прямого, неделікатного висловлювання своєї думки, дистанціювання партнерки (відчуттям її недосяжності). Ресурсна потужність когнітивного каналу зростає в ситуаціях збільшення кількості обговорюваних подружньо-сімейних тем у телефонних контактах та спільних рішеннях, а також за таких мов любові, як слова підтримки, вчинки та доторкання. Можна сказати, що когнітивний канал якісно обслуговує подружні стосунки в ситуаціях їх зміцнення, а в ситуаціях відмежування подружжя – знижує свою когнітивну здатність. Ресурс виявився нечутливим для такої мови любові, як якісний час та подарунки. *Соціальний* ресурс активізується в ситуаціях перерви в подружньому житті (чоловік на фронті), допущення прямого, неделікатного висловлювання своєї думки, а також за таких мов любові, як вчинки, подарунки та зниження якості часу, проведеного разом. Можна сказати, що соціальний ресурс формує (на несвідомому рівні) новий майданчик для переміщення. Активізація цих ресурсів фіксує латентні процеси відмежування, інтен-

сивність і напрямок перебігу яких ще не відомі. Ресурс виявився чутливим при зниженні такої мови любові, як якісний час, та зростанні подарунків й учинків. Це ще раз підкреслює його зовнішньосімейну орієнтованість у питаннях ресурсного відновлення.

Наступні два ресурси підкреслюють певні характеристики подружнього життя. Ресурс *уява* вносить інтригувальний аспект у парні стосунки й поєднується з тривалим терміном подружнього життя, а ресурс *емоційний* фіксує пріоритетний вибір партнерки та вибіркоче ставлення до її характеристик. Коротко їх опишемо. Ресурс *уява* активізується з терміном подружнього життя ($,278 p \leq 0,05$), розвивається з кількістю тем, які обговорюють у телефонному контакті ($,285 p \leq 0,05$), в ухваленні непогоджених подружніх рішень ($-,278 p \leq 0,05$), поведінкою підтримки та водночас відчуттям недосяжності партнерки ($-,379 p \leq 0,01$). Останнє може вносити інтригувальний зміст у подружні стосунки. Ресурс виявився чутливим лише для двох мов любові – слів підтримки та вчинків. Ресурс *емоційний* указує на вимогливість щодо характеристик партнерки ($,384 p \leq 0,01$), кількість обговорюваних тем у телефонному контакті ($,391 p \leq 0,01$), відкритість інформації в подружній взаємодії ($,367 p \leq 0,01$), позитивне ставлення ($,284 p \leq 0,05$) та оцінку поведінки партнерки як підтримувальної ($,376 p \leq 0,01$). Ресурс виявився нечутливим для таких мов любові, як якісний час та подарунки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Все вищесказане засвідчує, що актуалізація психологічних ресурсів зумовлюється фронтовим життям військового та особливостями побудови його подружніх стосунків на відстані. Так ресурсні канали «віра» та «фізіологічний» виявилися такими, що супроводжують посилення взаємної зацікавленості партнерів і тривалість їхніх стосунків в умовах фронту. Фізична саморегуляція та здатність до самостійних рішень при оцінці своєї партнерки як привабливої, підтримувальної та водночас емоційно чутливої активізує взаємну зацікавленість партнерів як двох особисто незалежних. Водночас відкритість та партнерська взаємодія у вирішенні подружньо-сімейних питань формує віру як ресурс довготривалих взаємин. Наступні два канали – *соціальні* та *когнітивні* – виявилися такими, що в умовах фронтового перебування чоловіка супроводжують процеси перегляду подружніх стосунків на відстані. Перший указує на розширення поля контактів поза сім'єю, а другий – на зниження когнітивної функції при зростанні партнерської дистанції. Наступні два ресурси підкреслюють певні характеристики подружнього життя. Ресурс *уява* вносить інтригу-

вальний аспект у парні стосунки й поєднується з тривалим терміном подружнього життя, а ресурс емоційний фіксує пріоритетний вибір партнерки та вибіркове ставлення до її характеристик. Установлено три вектори розвитку подружніх стосунків військових (*взаємодітримка чуттєво орієнтованого вибору, взаємозацікавленість партнерів, відторгнення*), що формуються засобом нелінійної динаміки. Динамічний аспект базується на таких ресурсних каналах, як «уява» та «фізіологічний», що засобом підтримки делі-

катності та регулярності контактів на відстані посилює ресурси довготривалості подружніх стосунків – «віру» та «фізіологічний».

Перспективи подальших досліджень. Виявлена ситуативна зумовленість актуалізації ресурсних каналів згідно зі специфікою подружньої взаємодії відкриває нові напрями прикладного використання інтегративної моделі гнучкості до стресів BASIC Ph не лише як визначення домінуючого ресурсного каналу, а і як індикатора динаміки розвитку подружньої взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вернік О. Л. Ресурси у життєдіяльності особистості: психологічний зміст проблеми. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. 2019. Т. IX. Вип. 12. С. 47–57.
2. Джонсон Сью. *Пригорни мене міцніше! 7 бесід про кохання тривалістю в життя*. Харків : КСД, 2024. 288 с.
3. Зверев М. Кохання в стосунках на відстані: спостереження з передової. *Українська сім'я в міжкультурних та трансдисциплінарних вимірах сучасності* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 10–11 квіт. 2024 р. / Ін-т соц. та політ. психології НАПН України, Ін-т мистецтвознав., фольклорист. та етнол. ім. Т. Рильського НАН України; за наук. ред. Г. М. Бевз, Л. Г. Бобрової, Г. Б. Бондаренко, В. І. Юрченко. Київ, 2024. С. 33–38. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._Випуск_30
4. Надич В., & Грись А. Особливості уявлень про рольові стосунки між подружжям залежно від типу світоглядних орієнтирів. *Наукові праці Міжрегіон. академії упр. персоналом. Психологія*. 2021. № 3(52). С. 89–100. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.13>
5. Потапчук Є. М. Роль сім'ї учасника бойових дій у відновленні його психічного здоров'я. *Особистість в екстремальних умовах* : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф., 17 трав. 2019 р., м. Львів. Львів, 2019. С. 68–70.
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань, пов'язаних із проходженням військової служби під час дії воєнного стану: *Закон України № 3161-ІХ від 28 червня 2023 року*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3161-20#Text> (дата звернення: 02.07.2024).
7. *Психосоціальна підтримка населення в умовах воєнних дій: теорія та практика* : навч. посібник / за наук. ред. Л. А. Опанасенко, І. М. Кучманіч. Миколаїв : Іліон, 2023. С. 48–53.
8. Ресурсоорієнтована модель стресодолання BASIC Ph. *Ресурсна психологія та психотерапія*. URL: <https://arpp.com.ua/articles/resursooriyentovana-model-stresodolannya-basic-ph> (дата звернення: 02.07.2024).
9. Савчин М. В., Федорчук В. М, Гапоненко Л. О. Резильєнтність як потенціал відновлення особистості у складних життєвих ситуаціях. *Moderní aspekty vědy: Svazek XXXI mezinárodní kolektivní monografie; Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.*, 2023. 453 str. С. 302–316. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-31.pdf> (дата звернення: 02.07.2024).
10. Умеренкова Н. Ф. Психологічні особливості комунікативної поведінки дружин у сім'ях комбатанта : дис. ... канд. психол. наук, спец.: 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи; Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2021.
11. Цьомик Х. Б. Психологічні особливості емоційної значущості подружніх взаємин : дис. ... д-ра філософії у галузі психології за спеціальністю 053 Психологія; Український держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023.
12. Чепмен Гері. П'ять мов любові у подружжі; пер. з англ. О. Фешовець. Львів : Вид-во Свічадо. 2020. 192 с.
13. Bailey T. The Relationship Between Military Deployment and Spouses' Anxiety, Depression, and Stress (Ph.D.). Walden University. Ph.D. Disciplin : Clinical Psychology, Psychology, Social and Behavioral Sciences. 6164. 2019. <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/6164> URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/217232505.pdf> (дата звернення: 02.07.2024).
14. Bodenmann G. Dyadic Coping and Its Significance for Marital Functioning, in Decade of behavior. Couples coping with stress: Emerging perspectives on dyadic coping. Ed. B. T. Revenson, K. Kayser &

- G. Bodenmann. (2005). Pp. 33–49. Washington, DC: American Psychological Association. URL: https://www.researchgate.net/publication/250798808_Dyadic_coping_and_the_significance_of_this_concept_for_prevention_and_therapy (дата звернення: 02.07.2024).
15. Bodenmann G. Dyadic coping and the significance of this concept for prevention and therapy *Zeitschrift für Gesundheitspsychologie*, 2008, VOL.16(3), 16(3) DOI:10.1026/0943-8149.16.3.108
  16. Bóia A., Marques T., Francisco R. *et al.* International Missions, Marital Relationships and Parenting in Military Families: An Exploratory Study. *Journal of Child and Family Studies*. 2018. Vol. 27(1). 302–315. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0873-7>
  17. Carter, S. P., & Renshaw, K. D. (2016). Spousal communication during military deployments: A review. *Journal of Family Issues*, 37(16), 2309–2332. <https://doi.org/10.1177/0192513X14567956>
  18. Lahad M. From Victim to Victor: The Development of the BASIC PH Model of Coping and Resiliency 2017, *Traumatology* 23(1), 27–34. <https://doi.org/10.1037/trm0000105>
  19. Merolla A. J. Relational maintenance and noncopresence reconsidered: Conceptualizing geographic separation in close relationships. *Communication Theory*, 2010. VOL.20(2), 169–193. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2010.01359.x>
  20. Meuleman, E., Karremans J.E. E. Stronger together: the longitudinal relations between partner responsiveness, dyadic coping and PTSD recovery. *European Journal of Psychotraumatology*, 2024, VOL.15(1), DOI:10.1080/20008066.2024.2358682
  21. *The "Basic Ph" Model of Coping and Resiliency: Theory, Research and Cross-cultural Application*. Ed. M. Lahad, M. Shacham, O. Ayalon. London, Jessica Kingsley Publishers, 2013. P. 288.

REFERENCES

1. Vernik O. L. (2019). Resursy u zhyttiedialnosti osobystosti: psykholohichniy zmist problemy [Resources in the life of the individual: the psychological aspect of the problem]. *Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. prats In-tu psykholohii imeni H.S. Kostiuka. Zahalna psykholohiia. Istorychna psykholohiia. Etnichna psykholohiia*, vol. IX, no. 12, pp. 47–57.
2. Johnson Sue (2024) Pryhorny mene mitsnishe! 7 besid pro kokhannia tryvalistiu v zhyttia [Hold Me Tight: Seven Conversations for a Lifetime of Love]. Kharkiv : KSD.
3. Zvieriev M. (2024). Kokhannia v stosunkakh na vidstani: sposterezhennia z peredovoi [Love in long-distance relationships: observations from the front line]. Proceedings of the *Ukrainska simia v mizhkulturnykh ta transdystylinarnykh vymirakh suchasnosti : zb. materialiv nauk.-prakt. konf. (Kyiv, April 10–11, 2024)*. (eds. Bevz H. M., Bobrovoi L. H., Bondarenko H. B., Yurchenko V. I.), Kyiv: In-t sots. ta polit. psykholohii NAPN Ukrainy, In-t mystetstvoznnav., folkloryst. ta etnol. im. T. Rylskoho NAN Ukrainy, pp. 33–38. Retrieved from: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_30
4. Nadych V., & Hrys A. (2021). Osoblyvosti uiavlennia pro roli stosunki mizh podruzzhiam zalezno vid typu svitohliadnykh oriientyriv [Peculiarities of perceptions of role relations between spouses depending on the type of worldview orientations]. *Naukovi pratsi Mizhrehion. akademii upr. personalom. Psykholohiia*, no. 3(52), pp. 89–100. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.13>
5. Potapchuk Ye. M. (2019). Rol simi uchasyka boiovykh dii u vidnovlenni yoho psykhichnoho zdorovia [The role of a combatant's family in restoring their mental health]. Proceedings of the *Osobysti v ekstremalnykh umovakh : materialy IX Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Lviv, May 17, 2019)*. Lviv, pp. 68–70.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2023). Pro vnesennia zmin do deiaknykh zakoniv Ukrainy shchodo okremykh pytan, poviazanykh iz prokhozheniam viiskovoi sluzhby pid chas dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy № 3161-IX vid 28 chervnia 2023 roku [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning Certain Issues Related to Military Service During Martial Law: *the Law of Ukraine No. 3161-IX as of June 28, 2023*]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3161-20#Text> (accessed: 02.07.2024).
7. Opanasenko L. A., Kuchmanych I. M. (ed.) (2023). Psykhosotsialna pidtrymka naseleння v umovakh voiennykh dii: teoriia ta praktyka : navch. posibnyk. [Psychosocial support of the population in the conditions of hostilities: theory and practice: a textbook]. Mykolaiv : Ilion, pp. 48–53.
8. Resursooriantovana model stresodolannia BASIC Ph [Resource-based model of stress management BASIC Ph]. *Resursna psykholohiia ta psykhoterapiia*. Retrieved from: <https://arpp.com.ua/articles/resursooriantovana-model-stresodolannia-basic-ph> (accessed: 02.07.2024).
9. Savchyn M. V., Fedorchuk V. M., Haponenko L. O. (2023). Rezyliientnist yak potentsial vidnovlennia osobystosti u skladnykh zhyttievykh sytuatsiakh [Resilience as a potential for personal recovery in difficult life situations]. *Moderni aspekty vědy: Svazek XXXI mezinárodní kolektivní monografie; Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.*, 453 str. pp. 302–316. Retrieved from: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-31.pdf> (accessed: 02.07.2024).

10. Umerenkova N. F. (2021). *Psyhlohohichni osoblyvosti komunikatyvnoi povedinky druzhyn u simiakh kombatanta* [Psychological features of communicative behavior of wives in combatant families] (PhD Thesis), Kyiv: Instytut sotsialnoi ta politychnoi psyhlohohii NAPN Ukrainy.
11. Tsomyk Kh. B. (2023). *Psyhlohohichni osoblyvosti emotsiinoi znachushchosti podruznykh vzaiemyn* [Psychological features of the emotional significance of marital relations] (PhD Thesis), Kyiv: Ukrainyskyi derzh. un-t imeni Mykhaila Drahomanova.
12. Gary Chapman (2020). *Piat mov liubovi u podruzzhzi* [The five love languages]. Lviv : Vyd-vo Svichado.
13. Bailey T. (2019). *The Relationship Between Military Deployment and Spouses' Anxiety, Depression, and Stress (Ph.D.)*. Walden University. Ph.D. Disciplin : Clinical Psychology, Psychology, Social and Behavioral Sciences. 6164. Retrieved from: <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/6164> URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/217232505.pdf> (дата звернення: 02.07.2024).
14. Bodenmann G. (2005). Dyadic Coping and Its Significance for Marital Functioning, in *Decade of behavior. Couples coping with stress: Emerging perspectives on dyadic coping*. Ed. B. T. Revenson, K. Kayser & G. Bodenmann. Pp. 33–49. Washington, DC: American Psychological Association. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/250798808_Dyadic_coping_and_the_significance_of_this_concept_for_prevention_and_therapy (дата звернення: 02.07.2024).
15. Bodenmann G. (2008). Dyadic coping and the significance of this concept for prevention and therapy *Zeitschrift für Gesundheitspsychologie*, VOL.16(3), 16(3) DOI:10.1026/0943-8149.16.3.108
16. Bóia A., Marques T., Francisco R. *et al.* (2018). International Missions, Marital Relationships and Parenting in Military Families: An Exploratory Study. *Journal of Child and Family Studies*. Vol. 27(1). 302–315. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0873-7>
17. Carter, S. P., & Renshaw, K. D. (2016). Spousal communication during military deployments: A review. *Journal of Family Issues*, 37(16), 2309–2332. <https://doi.org/10.1177/0192513X14567956>
18. Lahad M. (2017). From Victim to Victor: The Development of the BASIC PH Model of Coping and Resiliency, *Traumatology* 23(1), 27–34. <https://doi.org/10.1037/trm0000105>
19. Merolla A. J. (2010). Relational maintenance and noncopresence reconsidered: Conceptualizing geographic separation in close relationships. *Communication Theory*, VOL.20(2), 169–193. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2010.01359.x>
20. Meuleman. E., Karremans J.Ee E. (2024). Stronger together: the longitudinal relations between partner responsiveness, dyadic coping and PTSD recovery. *European Journal of Psychotraumatology*, VOL.15(1), DOI:10.1080/20008066.2024.2358682
21. Lahad M., Shacham M., Ayalon O. (ed.) (2013). *The “Basic Ph” Model of Coping and Resiliency: Theory, Research and Cross-cultural Application*. London, Jessica Kingsley Publishers, P. 288.